

מקרון נגד האסלאם הפוליטי הרדיקלי בצרפת: מלחמת ציוויליזציות?

מאת ד"ר צילה הרשקו

מבט מבס"א מס' 1,803, 6 בנובמבר 2020

תקציר: צרפת הכריזה על מצב חירום מדרגה ראשונה בעקבות פיגוע הטרור בניצה, ההפגנות בעולם הערבי והמוסלמי נגד הנשיא מקרון, והקריאות ברשתות החברתיות באינטרנט לחרם ולפיגועי טרור נגד צרפת. המשבר הנוכחי, שהחריף במיוחד עקב מגפת הקורונה והשלכותיה הכלכליות והחברתיות הקשות, משקף בעיקר את הכישלון בשילוב המיעוט המוסלמי בחברה ובכלכלה הצרפתיים בכלל, ובהצבת גבולות ברורים ואכיפת החוק על אוכלוסייה בדלנית אנטי-דמוקרטית המשתמשת בכוח לכפיית עצמה על הרוב בפרט.

הרצח המזעזע של המורה סמואל פאטי על-ידי מהגר אסלאמיסטי לאחר שהציג לתלמידיו קריקטורות של הנביא מוחמד שפורסמו מחדש על-ידי המגזין הסטירי שארלי-הבדו במסגרת דיון בערכי חופש הדיבור והביטוי עורר תגובה רגשית סוערת בצרפת. המהלומה הרצחנית בלב הרפובליקה הליברלית המקדמת בברכה פליטים ומהגרים ומעניקה להם זכויות אזרחיות וכלכליות עוררה וויכוח נוקב כאשר התברר שזכויות אלה מנוצלות לפגיעה באזרחי צרפת (מאז 2015 חוותה המדינה 33 פיגועי טרור שבוצעו ברובם על-ידי אזרחים מוסלמים צרפתים שעברו הקצנה דתית) ולערעור ערכי היסוד של הדמוקרטיה הצרפתית, ובראש וראשונה ההפרדה בין דת למדינה (לאיסיטה). ההתנקשות המתוכננת, עריפת ראשו של המורה, והפצת סרט הרצח באינטרנט המחישו את האיום הקיומי שמציבים קנאי האסלאם על הסדר הרפובליקני הבסיסי ביותר של צרפת. הרצח הנורא אף נתפס כניסיון לפגוע ברשת בתי הספר הציבוריים הנחשבת כמוסד מרכזי להעברת ערכי הרפובליקה החילונית.

במשך השנים ניסו ממשלות צרפת להתמודד עם הבעיה באמצעות רפורמות לשיפור המצב הכלכלי והחברתי בפרברים מחד גיסא, וצעדים נמרצים נגד גורמים אסלאמיסטיים קיצוניים מאידך גיסא. אלה כללו פיקוח על מוסדות הוראה דתיים וסגירת מוסדות ועמותות רדיקליים; גירוש אימאמים זרים שהסיתו לאללימות, נתינים בעלי אזרחות כפולה שהיו מעורבים בפעילות טרור, ומהגרים בלתי חוקיים; מעקב אחר רשתות חברתיות קיצוניות; והגדלת תקציבים וכוח אדם לפעולות מודיעין ומעקב. ניסיונו של הנשיא מקרון לקדם חקיקה לפיקוח וניטור רב יותר של מהגרים בלתי

חוקיים נכשל עקב חילוקי דעות פוליטיים בין מפלגות הימין והשמאל ופסילתו על-ידי בית המשפט החוקתי נימוק שהחוקים המוצעים מפרים זכויות אדם.

נראה שהביקורת הציבורית על התחזקות האסלאם הקיצוני בצרפת בשילוב הביקורת על ניהולו הכושל של המאבק במגפת הקורונה תרמו להחלטתו של מקרון לאמץ גישה נחרצת יותר נגד התגברות ההקצנה האסלאמיסטית, בניסיון למקם את עצמו בעמדה פוליטית טובה יותר לקראת הבחירות הבאות לנשיאות לאור הביקורת החריפה של מארין לה פן, מנהיגת הימין הקיצוני, המתמידה בדרישתה לצעדים מחמירים כלפי האסלאם הקיצוני וההגירה הבלתי חוקית. ייתכן אף שפתיחת משפטם של החשודים בפיגוע הטרור בשארלי-הבדו בשנת 2015 והפרסום מחדש של הקריקטורות של הנביא מוחמד הגבירו את המתיחות והכוננות בשל החשש מפיגועי טרור פוטנציאליים.

ואכן, בנאום מרכזי שנשא ב-2 באוקטובר נקט הנשיא עמדה נחרצת כלפי ה"בדלנות האסלאמיסטית" בצרפת והגדירה כמסכנת את המערכת הרפובליקנית הצרפתית. הוא התריע מחדירת האגודות האסלאמיסטיות הקיצוניות לכל תחומי החיים הציבוריים בצרפת וביקר את הטענה שחוקי האסלאם הם מעל לחוקי הרפובליקה ואת השאיפה ליצור מדינה בתוך מדינה עם יעדים וערכים שאינם עולים בקנה אחד עם אלה של הרפובליקה הצרפתית. מקרון הדגיש שהפתרון נעוץ באכיפת חוקי המדינה על העמותות המוסלמיות ופירוק אותן עמותות שאינן מציינות לחוקים אלה ואף הציג שורת צעדים ראשוניים למאבק בהקצנה דתית ובכללם איסור קיומם של בתי ספר דתיים מוסלמיים בבתים, חקיקת חוק חינוך חובה רפובליקני שיחול על ילדים מגיל שלוש, ואיסור מעורבות תורכית, אלג'יראית ומרוקאית במערכות החינוך ו/או הדת המוסלמיות בצרפת. במקביל הדגיש הנשיא את הצורך בהימנעות מסטיגמטיזציה של האוכלוסייה המוסלמית בצרפת העלולה להביא לרגשות ניכור כלפי הרפובליקה הצרפתית. בציוף בטוויטר הדגיש הנשיא את נחישותו לתמוך ולהיאבק למען חופש הביטוי, כולל פרסום מחדש של הקריקטורות של הנביא מוחמד.

הצהרותיו של מקרון ותגובות הענישה של הרשויות בצרפת (שסגרו מסגד ועמותה אסלאמיסטית שהיו מעורבים בהסתה באינטרנט שהביאה לרצח המורה) עוררו מחאות נרחב בעולם הערבי והמוסלמי בהובלת נשיא תורכיה ארדואן, שהגדיר את התגובה הצרפתית לרצח (אותו גינה אף הוא) כמתקפה על האוכלוסייה המוסלמית בצרפת בדומה לרדיפת היהודים על-ידי הנאצים ערב מלחמת העולם השנייה. הנשיא התורכי תקף את עמיתו הצרפתי כזקוק לטיפול נפשי וקרא להחרמת מוצרים צרפתיים. צרפת הגיבה בהחזרת שגרירה מאנקרה ואלו האיחוד האירופי גינה את ארדואן על דבריו ותבע ממנו להתנצל.

גלי ההפגנות האלימות ומלאות הטינה נגד מקרון בעולם הערבי והמוסלמי משקפים במידה רבה את מלחמת התרבויות בין הדמוקרטיה המערבית לבין המדינות המוסלמיות הלא דמוקרטיות שהחריפה על רקע מגפת הקורונה והשלכותיה הכלכליות והחברתיות מרחיקות הלכת. המשבר הנוכחי בין הרפובליקה לאוכלוסייה המוסלמית - ובמיוחד הקהילה האסלאמיסטית ההולכת וגדלה בקרבה, כמו גם השינוי הדרמטי ביחסי הידידות המסורתיים של צרפת עם מדינות ערביות ומוסלמיות רבות, ממחיש כיצד הימנעות מהצבת גבולות ברורים ומאכיפת החוק על אוכלוסייה בדלנית אנטי-דמוקרטית המשתמשת בכוח לכפיית עצמה על הרוב מביאה בסופו של דבר לעימותים ולצעדים חריפים.

* ד"ר צילה הרשקו, חוקרת בכירה במרכז בגין-סאדאת (בס"א) למחקרים אסטרטגיים, מפרסמת בעיקר על יחסי ישראל-צרפת, אנטישמיות בצרפת, מדיניות החוץ והפנים של צרפת, צרפת והאיחוד האירופי, השואה בצרפת ותנועת ההתנגדות היהודית בצרפת.